

Hur kan prosociala beteenden främjas under kriser?

Marijane Luistro Jonsson, Louise Åberg

Marijane Luistro Jonsson, PhD, Handelshögskolan i Stockholm och Karolinska Institutet.

E-post: marijane.jonsson@ki.se

Louise Åberg, MSc, Karolinska Institutet.

E-post: louise.aberg@ki.se

Vi lever i en tid då kriser avlöser varandra och vi överskölls av information om hur vi ska bete oss för att minska dess negativa effekter. Att främja prosocialt beteende visar sig minska negativa effekter av kriser och därför är det viktigt att undersöka vad som främjar prosocialitet under pågående kriser. Denna explorativa litteraturstudie omfattar tolv artiklar publicerade inom ämnesområdet psykologi mellan år 2021-2023, där olika faktorer som kan främja prosocialt beteende under COVID-19 krisen identifieras. Resultatet av denna genomgång visar att social identitet, kunskapsöverföring och förväntad effekt av en beteendeförändring, med avseende på inre drivkrafter och kontexter, var viktiga faktorer som var associerade med prosocialt beteende under COVID-19 krisen. Dessa resultat kan ge nya insikter om hur vi kan främja prosociala beteenden och förbereda oss för eventuella framtida kriser.

We live in a time where recurring crises, surrounded with information about how to behave to reduce the negative effects of the crises. Encouraging prosocial behavior has been shown to reduce the negative effects, therefore, it is important to examine what promotes prosociality when disaster strikes. This exploratory study examines twelve articles, published in the field of psychology during the period 2021-2023, to identify which factors promote prosocial behavior during the COVID-19 crisis. The result shows that social identity, knowledge transfer, and expected efficacy of behavior change, with respect to internal drivers and the context, were all important factors for improving prosocial behavior during the COVID-19 crisis. This can provide insights into how we can promote prosocial behavior and prepare for future crises.

1. Introduktion

Det senaste decenniet har världen genomgått kriser som påverkat och som fortsättningsvis påverkar jordens befolkning på ett avgörande sätt (Watts med.fl. 2021). Under kriser visar sig olika sociala mänskliga beteenden – vissa människor blir mer generösa och villiga att hjälpa utsatta, andra beteenden framstår som mer polariserande och själviska. Genom att jämföra ett antal studier kopplade till prosociala tendenser under kriser, undersöker denna litteraturgenomgång olika faktorer som kan förklara hur kriserna i sig påverkar människors prosociala förmågor. De flesta studier som behandlar prosocialt beteende bygger på modeller och data från stabila och förutsägbara förhållanden. I samband med klimatförändringar och COVID-19 pandemin har dock forskare börjat undersöka prosociala beteenden i förhållande till själva krisen i sig.

Prosocialt beteende conceptualiseras på olika sätt, och flera definitioner används inom litteraturen. Pfattheicher m.fl. (2022) har listat ett antal definitioner, och en ofta förekommande definition syftar till viljan att främja social samverkan. Penner m.fl. (2005) definierar prosocialt beteende som ett frivilligt beteende eller handling som är till nytta för andra människor. Definitionen utgår ofta från motivation att öka andras välmående och inkluderar medkänsla och empati. Prosocialitet är närbesläktat med altruism. Altruistiskt beteende drivs bland annat av känslan av belöning som kommer från intentionen att vilja hjälpa andra, vilket betyder att viljan att hjälpa andra kommer att gynna både givarens och mottagarens välbefinnande (Feigin 2014; Myers 2017).

På lång sikt är det svårt att upprätthålla en prosocial och/eller altruistisk inställning då den direkta belöningen på sikt avtar (Feigin m.fl. 2014). Under långvariga katastrofer, som till exempel COVID-19 pandemin eller klimatkrisen, är utmaningen att agera prosocialt även om vi inte känner till hur länge situationen kommer att pågå och dess följder (Dinic m.fl. 2021). I denna studie granskar vi publicerade artiklar inom ämnesområdet psykologi i förhållande till COVID-19 pandemin för att identifiera och diskutera drivkrafter bakom prosocialt beteende under denna kris. Syftet är att kartlägga de olika faktorer som anses viktiga för främjandet av ett prosocialt beteende under en pandemisk kris. Resultatet kan även ge kunskap om hur prosociala beteenden kan främjas under andra krissituationer. Studien medverkar till en förståelse för hur prosociala beteenden kan minska krisens negativa effekter och bidra till ett mer medmänskligt och hållbart samhälle. I litteraturen saknas en sådan överblick.

2. En litteraturöverblick

Denna litteraturstudie syftar till att kartlägga prosocialt beteende under COVID-19 krisen. Tolv publicerade artiklar, hämtade från PubMed-databasen un-

der perioden 2021–2023 granskas. Urvalsprocessen började med en sökning på sökorden ”prosocialt beteende” och ”kriser”. Eftersom en global pandemi (COVID-19) pågick under valt tidsintervall, begränsade vi urvalet till artiklar om COVID-19 krisen. På grund av att denna studie fokuserar på psykologiska faktorer inkluderas endast artiklar inom ämnesområdet psykologi.

Utifrån urvalet av artiklar identifierades faktorer som driver prosocialt beteende under COVID-19 krisen. Därefter användes tematisk kodning för att analysera och beskriva dessa faktorer. Tematisk kodning är en metod som ofta används vid analys av kvalitativa data. I denna studie kodades artiklarna till första ordningens kategorier, därefter till andra ordningens teman och sist till aggregerade dimensioner (Gioia m.fl. 2013; Alhojailan och Ibrahim 2012). Denna metod har använts vid andra litteraturanalyser och kartläggningar (t.ex Ward m.fl. 2009; Nichols m.fl. 2009). Författarna kodade artiklarnas innehåll, oberoende av varandra, genom att först identifiera olika orsaker som leder till prosociala eller antisociala beteenden under en kris. Därefter kategoriserade författarna innehållet till olika begrepp (första ordningens kategorier) och sedan till mer generella koncept (andra ordningens teman) och så småningom grupperades dessa till gemensamma dimensioner. I de fall författarna inte var överens om kodningen diskuterades detta gemensamt.

Resultatet av vår tematiska kodning sammanfattas i Tabell 1 som finns i bilagan. En överblick av sambanden mellan faktorerna som identifierats och hur de främjar prosociala beteenden under kriser visas i Figur 1. De kategorier och teman som framkom var inre drivkrafter (faktorer relaterade till individens motivation), kontextuella förhållanden (faktorer relaterade till individens yttre miljö) och processer (begrepp som utvecklar beteende). Inre drivkrafter och kontextuella förhållanden påverkar processer, vilka leder till prosocialt beteende. Prosociala beteende och handlingar påverkar i sin tur inre drivkrafter och kontextuella förhållanden. Faktorerna diskuteras vidare i följande sektion.

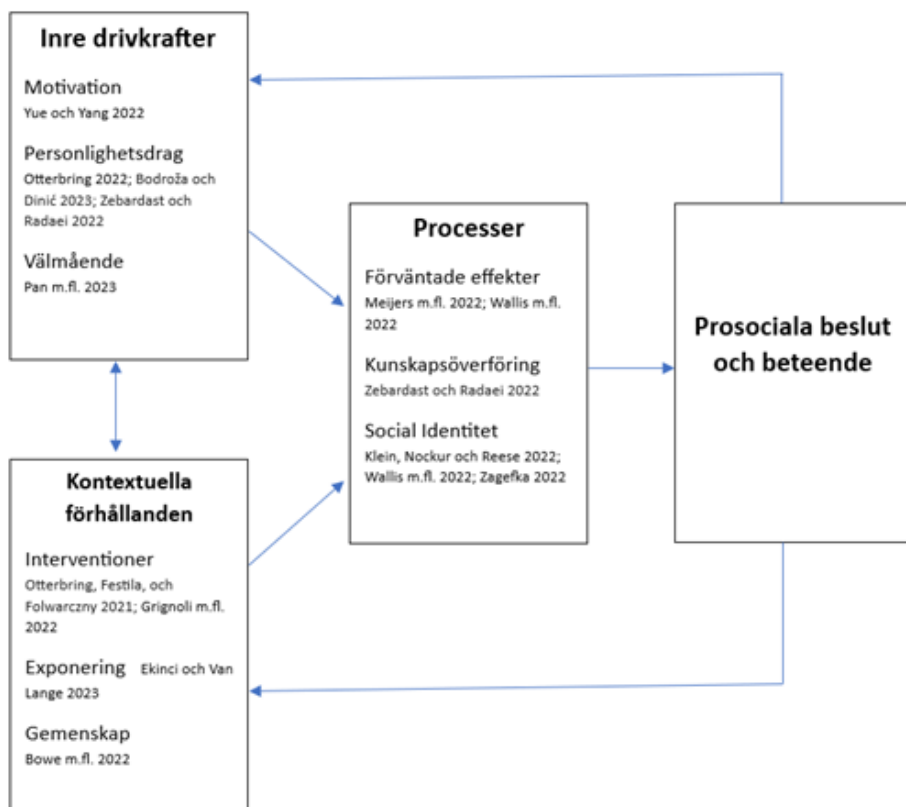
3. Faktorer som genererar prosociala processer

I denna sektion diskuterar vi faktorer som kan generera prosociala processer. Vi försöker relatera dem till olika psykologiska teorier samt tidigare studier, för att få en bättre förståelse för varför dessa processer kan tänkas uppstå.

3.1 Inre drivkrafter

Motivation

En av de inre drivkrafterna som identifierades i studierna var motivation utifrån mål, avsikter och intressen. Yue och Yang (2022) visar i sin studie att ha medkännande mål sannolikt leder till positiva känslor som i sin tur bidrar till soli-

Figur 1: Samband mellan olika faktorer som lyfts i artiklarna som kan anses främja prosocialt beteende under kriser

daritet med andra under COVID-19 pandemin. Motivation kopplas till självbestämmandeteorin (Ryan och Deci 2000) som innebär att människor motiveras till olika beteenden utifrån dels yttre motivationsfaktorer som pengar, inflytande och makt, och inre psykologiska basbehov: autonomi, kompetens och anknytning. Att engagera sig i prosociala handlingar kan tillfredsställa dessa tre basbehov genom att individen känner sig kompetent och i relation till andra, vilket i sin tur kan främja det egna välbefinnandet.

Personlighetsdrag

Prosocialt beteende har också visat sig vara korrelerat till personlighetsdrag (Thielmann m.fl. 2020). Till exempel fann Otterbring, Festila och Folwarczny (2021) att personer med hög nivå av narcissism var mindre benägna att acceptera personliga begränsningar och följa förebyggande rekommendationer och hälsobeteenden under pandemin. Bodroža och Dinić (2023) fann att icke-hjälpare,

eller de som uppvisar själviska och narcissistiska personligheter, visade mindre empati än hjälpare mot människor som varit isolerade under pandemin. Forskarna visar även att empati, som ofta beskrivs både som en personegenskap och ett tillstånd, också kan ses som en kritisk förutsättning för osjälvisk hjälp.

Välmående

Vid en kartläggning av kinesiska och svenska samhällen fann Pan m.fl. (2023) att i båda dessa länder var psykiskt välbefinnande starkt förknippat med en tendens att utföra prosociala handlingar. Resultaten visar dessutom att välbefinnande var korrelerat med tillit, samarbete och altruism. Psykologiskt välbefinnande kan enligt forskarna vara kopplade till motivation i enlighet med självbestämmandeteorin vilket innebär att prosociala handlingar i sin tur också kan främja välbefinnande.

3.2 Kontextuella förhållanden

Interventioner

Otterbring, Festila och Folwarczny (2021) visar hur negativ kommunikation av budskap (såsom hot och skrämning) var en effektiv strategi för att övertyga själviska personer att följa restriktioner och smittskyddande rekommendationer under pandemin. På liknande sätt visar Grignoli, Filippini och Petrocchi (2022) hur innovativa och interaktiva interventioner som till exempel film och teater kan generera en empatisk respons, vilken kan stimulera prosociala beteenden under COVID-19 krisen. Detta visar att sättet på vilket budskap förmedlas påverkar i hög grad människors prosociala motivation.

Exponering

Under till exempel en jordbävning är krisen mer tydligt akut jämfört med andra kriser. Under COVID-19 pandemin fanns från början en osäkerhet kring viruset och hur effekterna av pandemin skulle komma att påverka samhället på kort och lång sikt. Detta påverkade hanteringen av krisen och därmed människors beteenden. När vi ser till klimatkrisen har den en än längre och mer komplex problematik vilket inverkar på den förväntade effekten av prosociala beteenden kopplade just till klimatet. Ekinci och Van Lange (2023) visar att hotet under COVID-19 pandemin påverkade individens intresse för klimatkrisen och flyktingkrisen på ett avgörande sätt. Exponering för COVID-19 hot ökade ångestnivåer medan framtidsorienterade tankar dämpade denna effekt. Att vara psykologiskt närmare en kris kan troligen öka prosociala beteenden, eftersom det påverkar vår inställning till framtiden (Ekinci och Van Lange 2023).

Gemenskap

Under gemensamma hot eller katastrofer är en vanlig strategi att skapa medvetenhet om hotet för att uppmuntra kollektivet att ändra beteenden och på så sätt minska det upplevda hotet. Detta kan leda till en positiv upplevelse av att kunna påverka situationen eller hotet på både en individ- och en samhällslevellelig nivå – det allmännas väl. Bowes m.fl. (2022) visar att kollektiva hjälpinsatser kan förena samhällsmedlemmar genom att ge en känsla av gemensam identitet, vilket kan öka välbefinnande och minska depression och ångest under själva krisen. Detta pekar på teorin om socialt utbyte (Myers, 2017) som innebär att människor hjälper andra eftersom de förväntar sig att få någon form av förmån i gengäld i form av tacksamhet och känsla av ömsesidighet. Samhällets moraliska värderingar har betydelse för hur det ”sociala trycket” ser ut, vilket påverkar hur människor väljer vad som är rätt och fel och hur de motiveras att ändra beteende. Ett sådant exempel kan vara hur människor väljer att följa rekommendationer för att minska smittspridning under en pandemi.

3.3 Processer

Förväntade effekter

Prosociala beteenden styrs även av hur samhället kommunicerar information om en kris. Information kan generera uppfattningar och förväntningar som kan leda till effektivare strategier och prosociala beteende under själva krisen. Wallis m.fl. (2022) pekar på att medvetenhet om både klimatkrisen och COVID-19 krisen samt den förväntade effekten av individuell uppoffring för det allmännas väl bidrog till att människor följde strategier för att minska krisernas negativa effekter. Meijers m.fl. (2022) framhåller vikten av att kunna ändra åsikter om politik och uppfattningar om hot mot familj och vänner, samt uppmuntrar till kollektivt deltagande för att förbättra prosocialt beteende, särskilt i fallet med klimatkrisen. De lyfter betydelsen av människors upplevelser av att kunna påverka krisen genom individuella bidrag i form av beteendeförändringar. Detta stöds av teorin om motiverad handling (Ajzen och Fishbein 1980) som grundar sig i att människor är rationella varelser och att de fattar beslut utifrån tillgänglig information.

Kunskapsöverföring

Hälsomodellen, eller ”health belief model” (Hochbam 1958), bygger på kunskap och attityder, där kunskap är kopplad till en kognitiv komponent medan attityder är känslomässig. Modellen innebär att en individ inte ändrar beteende om hen inte upplever att förändringen är effektiv eller om dess fördelar inte

överstiger nackdelarna (Hultgren 2017). Det är, enligt denna modell, viktigt att samhället kommunicerar alla för- och nackdelar, för att medborgarna ska kunna känna att de bidrar till en kollektiv hjälpsande insats. Detta stöds av Zebardast och Mahjabin (2022) som utvecklar resonemanget vidare och beskriver hur kunskap och information påverkar attityder, subjektiva normer och upplevd kontroll och hur dessa i sin tur kan medverka till beteendeförändringar i en mer prosocial och även miljövänlig riktning. Även Klein, Nockur och Reese (2022) pekar på vikten av att lära sig av andra globala kriser för att kunna främja pro-socialt beteende kopplade till nuvarande kriser.

Social identitet

Teorin om självidentitet (Tajfel och Turner 1978) hävdar att individer har flera identiteter baserade på sociala roller och tillhörighet i olika grupper. Människor är motiverade att bete sig på det sätt som överensstämmer med självidentiteten och det som ger en känsla av tillhörighet. Således engagerar människor sig i prosociala beteenden för att upprätthålla en positiv självidentitet som de starkt identifierar sig med eller för att förbättra tillhörigheten till en viss grupp eller en viss gemenskap. I grupper som har ojämlika möjligheter, argumenterar Klein, Nockur och Reese (2022) för vikten av att använda kollektiva åtgärder och identifiering med grupper som har en högre allmän trovärdighet, för att främja prosocialt beteende. Wallis m.fl. (2022) visar att social identifikation med andra personer som anstränger sig för att mildra klimatkrisen var den starkaste prediktorn för att kunna ge sitt stöd till strategier för att mildra klimatkrisen. Dessutom visar Zagefka (2022) att uppfattningen om ett globalt gemensamt öde ökar prosociala intentioner som kan gynna både nationell in- och utgrupp, och därmed en ökad identifikation med hela mänskligheten. Önskemålet att förena sig med varandra (nära sig varandra, psykologiskt sett, inför motgångar) på nationell nivå ökar dock prosociala intentioner som gynnar den nationella ingruppen men minskar intentionen att hjälpa utgruppen.

För att summera vad artiklarna som granskats haft för gemensamma huvuddrag kan vi se ett samspel mellan olika faktorer: individens inre drivkrafter, kontextuella förhållanden och processer som social identitet, kunskapsöverföring och förväntade effekter. De inre drivkrafterna som handlar om människors motivation, välmående och personlighet påverkar hur våra prosociala beteenden ökar eller minskar under kriser. Resultatet visar att solidaritet och vilja att hjälpa andra människor ökade hos personer som kände empati och samhörighet med andra medan den minskade hos själviska och/eller personer som rapporterade lågt välmående. Hur samhället kommunicerar och diskuterar hotet från krisen och den gemensamma möjligheten att påverka framtiden hade betydelse för att främja prosocialt beteende. Kontextuella förhållanden inverkar därför

på vår sociala identitet, empati, vår förmåga att ta till oss budskap om krisen och hur vi agerar utifrån dessa komponenters innebörd. Studierna visade även att en öppen inställning till kunskap, samhälleliga normer och delad identitet var faktorer som bidrog till prosociala handlingar. Gemensamt engagemang, social identitet, och kunskapsöverföring ger i sin tur feedback och uppdatering till inre drivkrafter och kontextuella förhållanden. Tillsammans kan de olika faktorerna ge oss kunskap om hur prosociala beteende kan främjas under kriser.

Resultaten överensstämmer med studier som gjorts innan pandemin och i andra discipliner. Till exempel framhåller Fritsche (2018) vikten av den sociala identiteten under kriser, särskilt identifiering av ingrupper, normer och individuella och kollektiva mål. Prosociala beteenden tenderar att drivas av personliga och kollektiva känslor och motiv som härrör från hur kontexten uppfattas. Vikten av att ha en delad social identitet togs upp i fem av tolv studier. Delad identitet är en av de faktorer som associeras med ett altruistiskt och prosocialt beteende, vilket bidrar till viljan att hjälpa andra nödställda i samma situation (Liefkett och Becker 2021, Tekin m.fl. 2021). Stöd och hjälp till andra under pandemin har därför setts i grupper som delar identitet. Utifrån fastställda normer finns det dock en risk att vara selektivt pro-social mot in-gruppen vilket flera studier visat (ibid). Identitet blir således en viktig faktor för motivation till att hjälpa samhället (Maki m.fl. 2019). Under kriser uppstår ofta en gemensam identitet bland personer som påverkas av händelsen (Drury m.fl. 2016).

Till exempel, efter jordbävningen i Chile 2010, observerades en högre grad av nationell identitet, vilja att hjälpa andra och katastrofrelaterad hjälp (Maki m. fl. 2019). Författarna fann också att närheten till epicentret var relaterad till viljan att delta i återuppbyggnads-insatser. Även under orkanen Katrina 2005 identifierades social identitet som en av huvudorsakerna till medkänsla med andra under katastrofen (Zaki, 2018). Människor uttrycker vanligtvis lojalitet, omsorg och prosocialitet gentemot medlemmar i den egna gruppen. Dock kan främlingar forma delad identitet i form av en existentiell känsla av delat öde, vilket gör dem till medmänniskor i stället för till utomstående.

4. Slutsats

Vår undersökning visar att social identitet, förväntad effekt och kunskapsöverföring, påverkade av inre drivkrafter och kontextuella förhållanden, är viktiga faktorer för att förbättra prosocialt beteende under COVID-19 krisen men även vid andra krissituationer. Social identitet har upprepade gånger framhållits som en avgörande process i kristider, vilket lämnar en rad implikationer för politik, ledning och vetenskap. Statliga myndigheter skulle kunna använda sig av nyanserade budskap när de riktar sig till olika sociala grupper under kriser. Detta för att människors beteende påverkas av olika kontextuella förhållanden.

Internationella organisationer och nationella organisationer för räddningsinsatser skulle också kunna ta hänsyn till dessa faktorer i förväg, för att motverka nationella eller lokala hinder under kriser. För att uppmuntra generositet och samarbete mellan länder och grupper under kristider krävs att institutioner har rutiner för kommunikation, informationsspridning och för samverkan på plats i förväg. Framtida studier och forskning bör även fokusera mer på åtgärder för att undvika polarisering under kriser, detta för att främja prosocialt beteende.

Denna studie har flera begränsningar. Vi fokuserar endast på COVID-19 krisen och granskningen är inte särskilt omfattande då endast tolv studier inom psykologisk litteratur granskats. Vi efterlyser mer systematiska genomgångar av ämnet, inom olika domäner och discipliner så att vi bättre kan förstå hur prosocialitet är kopplad till evolutionära, biologiska och ekonomiska faktorer under kriser. En mer fördjupad och bredare analys skulle även kunna bidra till en ökad holistisk förståelse för specifika faktorer som genererar prosociala beteenden och därmed på ett mer hållbart sätt lyfta det bästa hos oss människor under kriser.

5. Referenser

Ingår i litteraturstudien

1. Bodroža, B. och Dinić, B. M. (2023). Personality and context-related factors of helping and helping-related affect during early stages of the COVID-19 pandemic. *Scandinavian Journal of Psychology*, 64(1), 89-98. <https://doi.org/10.1111/sjop.12857>
2. Bowe, M., Wakefield, J. R., Kellezi, B., Stevenson, C., McNamara, N., Jones, B. A., ... och Heym, N. (2022). The mental health benefits of community helping during crisis: Coordinated helping, community identification and sense of unity during the COVID-19 pandemic. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 32(3), 521-535. <https://doi.org/10.1002/casp.2520>
3. Ekinci, S. och Van Lange, P. A. (2023). Lost in between crises: How do COVID-19 threats influence the motivation to act against climate change and the refugee crisis?. *Journal of Environmental Psychology*, 85, 101918. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101918>
4. Grignoli, N., Filipponi, C. och Petrocchi, S. (2022). Eliciting empathetic drives to prosocial behavior during stressful events. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.963544>
5. Klein, S. A., Nockur, L. och Reese, G. (2022). Prosociality from the perspective of environmental psychology. *Current Opinion in Psychology*, 44, 182-187. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2021.09.001>
6. Meijers, M. H., Scholz, C., Torfadóttir, R. H., Wonneberger, A. och Markov, M. (2022). Learning from the COVID-19 pandemic to combat climate change: comparing drivers of individual action in global crises. *Journal of environmental studies and sciences*, 1-11. <https://doi.org/10.1007/s13412-021-00727-9>
7. Otterbring, T., Festila, A. och Folwarczny, M. (2021). Selfless or Selfish? The impact of message framing and egoistic motivation on narcissists' compliance with preventive health behaviors during COVID-19. *Current Research in Ecological and Social Psychology*, 2, 100023. <https://doi.org/10.1016/j.cresp.2021.100023>
8. Pan, Y., Vieira, J. B., Pärnamets, P., Jangard, S., Cheng, X., Zhang, Y. och Olsson, A. (2022). Psychological well-being is associated with prosociality during the COVID-19 pandemic: A comparison of Swedish and Chinese samples. *Emotion*, 23(4), 1075–1087. <https://doi.org/10.1037/emo0001121>

9. Wallis, H., Sieverding, T., Schmidt, K. och Matthies, E. (2022). # Fighteverycrisis: A psychological perspective on motivators of the support of mitigation measures in the climate crisis and the COVID-19 pandemic. *Journal of Environmental Psychology*, 84, 101898. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101898>
10. Yue, Z. och Yang, J. Z. (2022). Compassionate goals, prosocial emotions, and prosocial behaviours during the COVID-19 pandemic. *Journal of community and applied social psychology*, 32(3), 476-489. <https://doi.org/10.1002/casp.2507>
11. Zagefka, H. (2022). Prosociality during COVID-19: Globally focussed solidarity brings greater benefits than nationally focussed solidarity. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 32(1), 73-86. <https://doi.org/10.1002/casp.2553>
12. Zebardast, L. och Radaei, M. (2022). The influence of global crises on reshaping pro-environmental behavior, case study: the COVID-19 pandemic. *Science of The Total Environment*, 811, 151436. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.151436>

Övriga referenser

- Alhojailan, M. I., & Ibrahim, M. (2012). Thematic analysis: A critical review of its process and evaluation. *West east journal of social sciences*, 1(1), 39-47.
- Bavel, J. J. V., Baicker, K., Boggio, P. S., Capraro, V., Cichocka, A., Cikara, M., ... och Willer, R. (2020). Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response. *Nature human behaviour*, 4(5), 460-471.
- Feigin, S., Owens, G. och Goodyear-Smith, F. (2014). Theories of human altruism: A systematic review. *Annals of Neuroscience and Psychology*, 1(1), 1-9.
- Fritsche, I., Barth, M., Jugert, P., Masson, T. och Reese, G. (2018). A social identity model of pro-environmental action (SIMPEA). *Psychological Review*, 125(2), 245.
- Gilbert, P. (2019). Explorations into the nature and function of compassion. *Current opinion in psychology*, 28, 108-114.
- Gioia, D. A., Corley, K. G. och Hamilton, A. L. (2013). Seeking qualitative rigor in inductive research: Notes on the Gioia methodology. *Organizational research methods*, 16(1), 15-31.
- Jillian, J., Erez, Y. och David, R. (2021). Don't get it or don't spread it? Comparing self-interested versus prosocial motivations for COVID-19 prevention behaviors. *Scientific Reports*, 11, 20222.
- Liekefett, L. och Becker, J. (2021) Compliance with governmental restrictions during the coronavirus pandemic: A matter of personal self-protection or solidarity with people in risk groups. *British Journal of Social Psychology*, 60(3), 924–946.
- Maki, A., Dwyer, P. C., Blazek, S., Snyder, M., González, R. och Lay, S. (2019). Responding to natural disasters: Examining identity and prosociality in the context of a major earthquake. *British journal of social psychology*, 58(1), 66-87.
- Martela, F., Hankonen, N., Ryan, R. M. och Vansteenkiste, M. (2021). Motivating voluntary compliance to behavioural restrictions: Self-determination theory–based checklist of principles for COVID-19 and other emergency communications. *European Review of Social Psychology*, 32(2), 305-347.
- Myers, D.G. och Twenge, J.M. (2017). *Social psychology*. (12th ed.) New York: McGraw-Hill Higher Education.
- Nichols, A., Maynard, V., Goodman, B., & Richardson, J. (2009). Health, climate change and sustainability: a systematic review and thematic analysis of the literature. *Environmental health insights*, 3, EHI-S3003.

- Pfafftheicher, S., Nielsen, Y. A. och Thielmann, I. (2022). Prosocial behavior and altruism: A review of concepts and definitions. *Current opinion in psychology*, 44, 124-129.
- Penner, L. A., Dovidio, J. F., Piliavin, J. A. och Schroeder, D. A. (2005). Prosocial behavior: Multilevel perspectives. *Annu. Rev. Psychol.*, 56, 365-392.
- Ryan, R. M. och Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68.
- Tajfel, H. och Turner, J. C. (2004). The social identity theory of intergroup behavior. In *Political psychology*, pp. 276-293. Psychology Press.
- Tekin, S., Sager, M., Bushey, A., Deng, Y. och Uluğ, Ö. M. (2021). How do people support each other in emergencies? A qualitative exploration of altruistic and prosocial behaviours during the COVID19 pandemic. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 21(1), 1113-1140.
- Thielmann, I., Spadaro, G. och Balliet, D. (2020). Personality and prosocial behavior: A theoretical framework and meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 146(1), 30.
- Ward, V., House, A., & Hamer, S. (2009). Developing a framework for transferring knowledge into action: a thematic analysis of the literature. *Journal of health services research & policy*, 14(3), 156-164.
- Watts, N., Amann, M., Arnell, N., Ayeb-Karlsson, S., Beagley, J., Belesova, K., ... och Costello, A. (2021). The 2020 report of the Lancet Countdown on health and climate change: responding to converging crises. *The Lancet*, 397(10269), 129-170.
- Zaki, J. (2020). Catastrophe compassion: Understanding and extending prosociality under crisis. *Trends in Cognitive Sciences*, 24(8), 587-589.

6. Bilaga

Tabell 1: Resultat av tematisk kodning av faktorer som driver prosocialt beteende under COVID-19 krisen. Tolv valda vetenskapliga artiklar, publicerade mellan 2021–2023, ingår i analysen.

Dimensioner	Andra ordningens teman	Första ordningens kategorier	Identifierade prosociala/antisociala faktorer
Inre drivkrafter	Motivation	Medkännande mål	Att ha medkännande mål leder sannolikt till mer sympatiska känslor och solidaritet med andra under COVID-19-pandemin (Yue och Yang 2022).
	Personlighetsdrag	Narcissism och Empati	Empati, som ofta bedöms som en egenskap och ett tillstånd, kan också ses som en kritisk förutsättning för osjälvvisk hjälp, framkallad av en specifik situation. Om hänsyn tas till mottagarna av hjälp (nära eller okända), visade icke-hjälpare, eller de som uppvisade själviska och narcissistiska personligheter, mindre empati mot människor som varit isolerade under COVID-19 pandemin jämfört med de som visat hjälpande beteende (Bodroža och Dinić 2023).
		Narcissism och efterlevnad	Personer med hög nivå av narcissism var mindre benägna att acceptera personliga begränsningar eller följa förebyggande rekommendationer (Otterbring, Festila och Folwarczny 2021).
	Välmående	Psykologiskt välmående	Vid kartläggning av kinesiska och svenska samhällen under COVID-19 pandemin var psykiskt välbefinnande starkt förknippat med självrapporterad tendens att utföra prosociala handlingar (Pan m.fl. 2023).
Kontextuella förhållanden	Interventioner	Inramning av meddelande	Negativ inramning av budskap utgjorde en mer effektiv strategi för att övertyga människor med narcissistisk läggning att följa restriktioner (Otterbring, Festila och Folwarczny 2021).
		Interaktiva interventioner och empati	Innovativa interaktiva interventioner som film och teater kan bidra till positiv känslomässig respons under kriser. Hur budskap levereras har betydelse för att främja mer prosociala beteenden hos människor med låg empati (Grignoli, Filippini och Petrocchi 2022).
	Exponering	Exponering för hot	Exponering för COVID-19 hot ökade ångestnivåer och det psykologiska avståndet till krisen medan framtidsorientering dämpade denna effekt. Att vara psykologiskt närmare en kris kan troligen öka prosocialt beteende, eftersom det påverkar inställningen till framtiden (Ekinci och Van Lange 2023).
	Gemenskap	Samordnad samhällshjälp	Samordnade hjälpinsatser från samhället under COVID-19 pandemin bidrog till en känsla av gemensam identitet och enhet, vilket föranledde ökat välbefinnande och minskad depression och ångest (Bowe m.fl. 2022).

Process	Förväntade effekter	Uppfattningar om hot och statlig politik	Ändrad inställning till politik, uppfattningar om hot mot närstående samt övertygelse om vikten av individuellt samhällsengagemang var viktiga faktorer för att förbättra prosocialt beteende, särskilt i förhållande till klimatförändringar (Meijers m.fl. 2022).
		Förväntningar på effektiva metoder att mildra kriser	Bland de prediktorer som avsevärt stödde begränsningsstrategier i kriser var medvetenhet om kriserna och förväntningar om att man tillsammans med andra kan göra ett väsentligt bidrag för att mildra kriser (Wallis m.fl. 2022).
	Kunskapsöverföring	Kunskap och medvetenhet om kriser	Pandemin har lett till en ökning av människors kunskap om sin miljö. Detta har påverkat individers subjektiva normer positivt. Det upplevda sociala trycket att engagera sig i miljövänliga handlingar, samt deras inställning till att utföra miljövänliga beteenden har ökat. Eftersom information, kunskap och förståelse om krissituationer stimulerar och stärker beteendeintentioner, förstärker interna drivkrafter och sammanhangsrelaterade faktorer varandra (Zebardast och Radaei 2022).
	Social Identitet	Kollektiv handling och identifiering	I grupper med låg status som har ojämlika förutsättningar och intressen, är det viktigt att använda kollektiva åtgärder och identifikation med grupper som har högre allmän trovärdighet, för att främja prosocialt beteende. Det är även viktigt att lära av andra globala kriser för att hantera gruppidentitet som motiverar förebyggande och hälsofrämjande beteende, (Klein, Nockur och Reese 2022).
		Social Identifikation	Social identifikation med andra som ansträngde sig för att mildra klimatkrisen var den starkaste prediktorn för stöd till strategier för att mildra klimatkrisen (Wallis m.fl. 2022).
		Global Identitet	Uppfattningen om ett globalt gemensamt öde ökar prosociala intentioner som gynnar både nationell in- och utgrupp, via en ökad identifikation med hela mänskligheten. Önskemålet att sluta leden (nära sig varandra, psykologiskt sett, inför motgångar) på nationell nivå ökar dock prosociala intentioner som gynnar den nationella ingruppen men minskar hjälpen till utgruppen (Zagefka 2022).